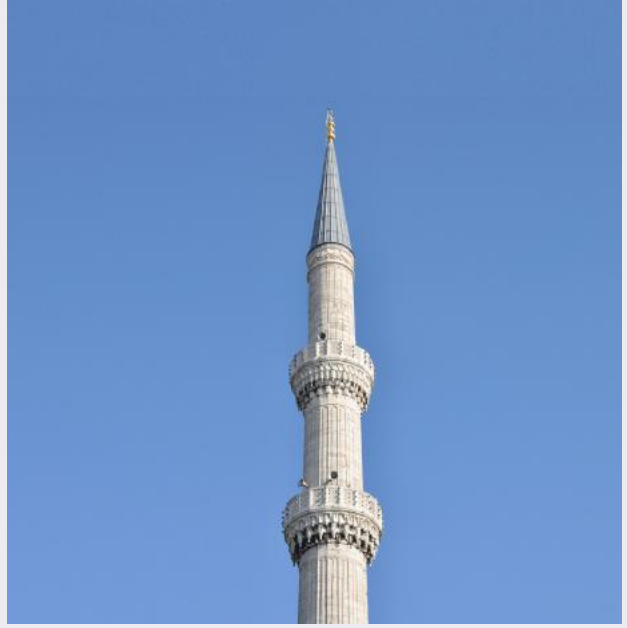
2.1. Ezan ve Kamet

Sözlükte "bildirmek, duyurmak, çağrıda bulunmak, ilan etmek" anlamına gelen ezan kelimesi terim olarak farz namazların vaktinin geldiğini, belirli sözlerle ve özel şekilde müminlere duyurmayı ifade eder. Aynı kökten gelen müezzin "ezan okuyan kimse" demektir.

Medine döneminde başlangıçta namaz vakitlerinde sokaklarda "es-salâh es-salâh" (namaza namaza!) diye çağrıda bulunulduysa da bu yeterli olmuyordu. Namaz vaktinin geldiğini haber vermek için nâkûs (Hıristiyanlarca şimdiki çan yerine kullanılan, üzerine bir çomakla vurularak ses çıkarılan tahta parçası) çalınması, boru öttürülmesi, ateş yakılması veya bayrak dikilmesi şeklinde çeşitli tek-

liflerde bulunuldu. Ancak nâkûs Hıristiyanların, boru Yahudilerin, ateş Mecusilerin adeti olduğu için Resulullah tarafından kabul edilmedi. Bu sırada sahabilerden Abdullah b. Zeyd'e (r.a.) rüyada ezan öğretilmiş, o da ertesi gün Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek durumu haber vermişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz Hz. Bilal'e (r.a.) ezan cümlelerini ezanda ikişer, kamette ise birer defa okumasını emretti. Bu arada Hz. Ömer (r.a.) Resulullah'a gelip aynı rüyayı kendisinin de gördüğünü, ancak Abdullah b. Zeyd'in (r.a.) daha erken davrandığını bildirmiştir.[7] Hz. Bilal (r.a.), Neccaroğulları'ndan bir kadına ait yüksek bir evin üstüne çıkıp ilk olarak sabah ezanını okudu. Bu olaydan sonra namaza davet amacıyla ezan okunmaya başlanmış ve günümüze kadar bu şekliyle ulaşmıştır. Ezanın metninde ilk okunduğu günden bu yana hiçbir değişiklik olmamıştır.

YORUMLAYALIM

Ruhumun senden, İlahi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

Mehmet Âkif Ersoy

Yukarıdaki İstiklâl Marşı'nın bu kıtasını ezanın önemi açısından yorumlayınız.

Ezan aracılığıyla insanlar bir taraftan namaza çağrılırken diğer taraftan İslam'ın üç temel ilkesini oluşturan Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun elçisi olduğu ve asıl kurtuluşun (felâh) ahiret mutluluğunda bulunduğu gerçeği açıklanmış olur. Namaz vakitleri dünyanın güneş karşısındaki konumu ve kendi çevresinde dönüşü ile oluşur. Bu durum göz önünde bulundurulduğu takdirde Müslümanların yaşadığı her yerde günde beş defa okunan ezan kesintisiz devam etmekte ve bu ilahi mesaj günün her anında yeryüzünden yükselmektedir.

Ezanı işiten bir Müslüman, müezzinin sözlerini ondan sonra tekrar eder. Ancak, "حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ" ve "حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ" ta bunların yerine "لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ" (Güç ve kuvvet sadece Yüce ve büyük olan Allah'a aittir.) cümlesini tekrar eder.

7 Buhârî, "Ezân", 1.

Ezanın okunması için belirli bir makam yoktur. Kelimelerin telaffuzunu bozmamak şartıyla istenilen makam tatbik edilebilir. Ancak vakitlerin insan ruhu üzerindeki etkisi düşünülerek beş vakit için farklı makamlar tertip edilmiştir. Eskiden İstanbul'da sabah ezanının sabâ, dilkeşhâverân; öğle ezanının rast, hicaz; ikindi ezanının hicaz, uşşak, bayatî; akşam ezanının hicaz, rast, segah, dügâh; yatsı ezanının hicaz, uşşak, bayatî, neva, rast makamlarından okunması bir gelenek hâline gelmişti.[8]

EZAN

Ezan şu sözlerden oluşur:

اَللّٰـهُ اَكْبَرُ – اَللّٰـهُ اَكْبَرُ اَللّٰـهُ اَكْبَرُ – اَللّٰـهُ اَكْبَرُ	(Allah en büyüktür)
اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰـهُ – اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰـهُ	
(Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim)	
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰـهِ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰـهِ	
(Muhammed"in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ederim)	
حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ	(haydi namaza)
حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ	(haydi kurtuluşa)
اَللّٰـهُ اَكْبَرُ – اَللّٰـهُ اَكْبَرُ	(Allah en büyüktür)
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰـهُ	(Allah'tan başka ilah yoktur)

Sabah ezanında, حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ dan sonra iki defa, اَلصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ (Namaz uykudan hayırlıdır) sözü tekrarlanır.

Camilerde müezzinin ezan okuduğu, salâ verdiği, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapıya minare denir. Minarede müezzinin ezan okumak üzere çıktığı balkon şeklinde düzenlenmiş yer şerefe olarak isimlendirilir. Camilerde müezzinler için ayrılan mekânlara ise mahfil denir.

Kamet, farz namazlardan önce, namazın başladığını cemaate bildirmek amacıyla, ezana göre daha hızlı ve biraz daha alçak sesle okunan cami musikisi formudur. Arapçada ikâmet kelimesiyle ifade edilen bu terim için Türkçede "kamet getirmek, kametlemek ve kamet okumak" tabirleri kullanılır. Kametin sözleri ezandaki sözlerin aynısı olup, sadece

"حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ" tan sonra

iki defa "قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ" (namaz başlamıştır) cümlesi ilave edilir. Kamet esnasında ayakta durulur ve kıbleye dönülür. Kametin de ezanda olduğu gibi vaktin özellikleri düşünülerek makamlı okunması esastır.

Birden fazla müezzini bulunan camilerde gerek ezan gerekse namaz esnasında müezzinlerin toplu olarak veya sırayla yerine getirdikleri müezzinlik faaliyetine "cumhur müezzinliği" denir. Tesbihat, teravih namazlarında aralarda okunan salât-ı ümmiyye veya ramazan ilahileri, bu müezzin kadrosu tarafından koro hâlinde icra edilir.

8 M. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, c. 1, s. 108.

İki kişinin karşılıklı olarak okuduğu ezana "çifte ezan" denilir. Bu ezanda müezzinlerin ses güzelliği, ses genişliği ve musiki bilgisi önemlidir. Bir müezzinin başladığı ses perdesini ve ses tonunu diğer müezzin takip etmeli, uyumlu geçişler yapmalıdır.

Cuma namazında hatip, minbere çıktığı sırada cami içinde okunan ezana "iç ezan" denilir. Bu ezan dış ezandaki seyir düzenine göre biraz daha kısa okunur. Hatip, minbere çıkarken müezzin tarafından Ahzab suresi 56. ayeti, sonrasında ise salâtü selam okunur.

Ezan okurken ve kamet getirirken kıbleye yönelmek sünnettir. Ezan namaz vakti girdikten sonra Arapça sözleri ve bilinen sırasıyla okunmalıdır. Ezan, içten gelerek okunduğu için, müezzinin sesi güzel ve makam bilgisi de olursa, ezan çok daha etkili olur. Lüzumsuz uzatmalar, gereksiz nağmeler yaparak ezan sözlerini bozmamak gerekir.

UYGULAYALIM

Beş vakit okunan ezan ve kametin geleneklere uygun bir tarz ve makamda okunuşunu dinleyiniz. Aynı okunuşu öğrenip uygulamaya çalışınız.

Yeni doğan bebeğin sağ kulağına hafif sesle ezan, sol kulağına da kamet okumak menduptur. [9]

9 Ebû Dâvûd, "Edeb", 108.
10 A'lâ suresi, 1. ayet.